

ŽIVOT I SPISI SV. AUGUSTINA OD g. 412. DO SMRTI G. 430.

1. »Naučitelj milosti« u dugotrajnoj borbi protiv pelagijevstva. Ostali njegovi polemički spisi.

Pod večer svoga života Augustin se osobito žilavo i uspješno borio protiv naturalističke hereze pelagijevske. U toj periodu izdao je barem 16 protivupelagijevskih spisa, između kojih četiri posljednja u veoma pomirljivom tonu pobijaju poimence semipelagijevsku zabludu masiljskih i lerinskih monaha, da »početak vjere« tobože potječe od samoga čovjeka.

Sam svetac u posljednjem poglavlju svog spisa »O krivovjerstvima« ovako zorno i zbijeno prikazuje jezgru pelagijevske nauke:

»Pelagijevci, kaže on, toliko zaziru od milosti Božje..., te misle, da čovjek bez nje može vršiti sve zapovijedi Božje. Ali je ipak Gospodin rekao: »Nitko ne dolazi k meni, ako mu nije dano od Oca moga«. I opet: »Bez mene ne možete ništa učiniti«. Zabacuju također molitve, što ih Crkva prikazuje ili za nevjernike i tvrdokorne grijешnike, da se obrate Bogu, ili za vjernike, da rastu i istraju u vjeri. Jer po njihovoj nauci ljudi toga ne primaju od Boga, nego imaju sve od sebe, jer da nam se milost, koja nas oslobađa od grijeha, daje tobože prema mjeri naših zasluga. Dalje tvrde, da je život pravednika na zemlji posve bez grijeha, i da (jedin) ovi pravednici sačinjavaju Crkvu Kristovu u ovom vremenu, tako da je Crkva već ovdje na zemlji bez ljage i bez mrske.

Kao da sama Crkva Kristova širom svijeta ne vapije k Bogu: Otpusti duge našel Niječu također, da su djeca po svom podrijetlu iz plemena Adama potpala pod staru smrt. Nasuprot tvrde, da se ona rađaju slobodna od veriga istočnoga grijeha, tako te tobože ne ostaje u njima ništa, što bi se imalo otpustiti preporodom. Krstom da samo ulaze u kraljevstvo Božje; ali da im nutarnje obnove i oprostjenje od grijeha i od kazne ne treba; jer i bez krsta da će steći vječni i blaženi život, makar i izvan kraljevstva Božjega.¹ Sam Adam da bi umro po tijelu, sve da nije sagriješio, i doista da je umro tobože po svojoj naravi, a ne poradi kazne grijeha.«

¹ Krivo su naime razlikovali »vječni život« kao niži stepen »kraljevstva Božjega«, da ne bi morali priznati potrebu svetoga krsta.

Tu je krivu nauku oko g. 400. u Rimu lukavo počeo širiti britski monah Morgan, što su ga poradi prekomorskog podrijetla nazvali Pelagijem (pelagus = more). On je svojom vanjskom askezom početka izašao na glas kao strog i vrsan duhovni vođa, koji da umije i grješnike izbaviti od grješnih navada i pravednika voditi na putu savršenstva pozivajući se na neodoljivu moć slobodne volje.«

Mourret², tražeći izvor toj novoj herezi, ističe maniheizam i pelagijevstvo kao dvije krajnje struje onoga poganskog duha, koji je nakon propasti idolopoklonstva tražio nove oblike. Maniheizam prikazuje čovjeka kao igračku dviju fatalističkih oprečnih sila, dobrog i zločestog principa, kojima se on mora posve prepustiti bez tereta lične odgovornosti. Pelagije je nasuprot nada sve uzvisivao slobodnu volju našu, po kojoj da možemo postati posve neovisnim kovačima svoje sudbine i sreće (bez vrhunaravne milosti Božje). Gradio se protivnikom manihejskog determinizma. Zato su mnogi Rimljani primili pelagijevstvo kao preporođeni stoicizam, u kojem je i sv. Jeronim gledao izvor pelagijevstva (Ep. ad Ctesiph.). Tajno su mnogi i pristali uz ovu novu herezu. Izvana su ispovijedali Božanstvo Kristovo, Crkvu i jezgru svih dogmi i obreda katoličkih. Kočili su se ipak u žilavoj obrani zablude o tobožnjem spasenju po samima sebi.

Pelagije je razvio svoje ideje u raznim spisima, poimence u »Tumačenju poslanica Pavlovih«. No sustavno je herezu obradio i najviše raširivao njegov prijatelj, prevejani odvjjetnik Celestije, koji je i brbljav bio i malo držao do iskrenosti. Da obrani nauku svog učitelja, on je odlučno pobijao katoličke dogme o istočnom grijehu i o potrebi milosti.

Augustin bijaše već prije jasno istakao slobodnu volju, po kojoj »je i sam davao sebe učinio đavlom«. Ali ga to nije nimalo priječilo, da ne bi ujedno priznao one dvije oprečne sile, koje se otimaju za našu dušu, a to su zla požuda, posljedica istočnog grijeha, i vrhunaravna milost Božja. Divno to potvrđuju »Ispovijesti«, gdje čitamo molitvicu: »Daj, što zapovijedaš, i zapovjedi, što god hoćeš« (X, 10). U drugu ruku opet ističe potrebu našega slobodnog djelovanja, gdje uči: Milost Božja »potiče ljude, da i sami rade, a ne, da sami ništa ne rade«.³

Kad su Pelagije i Celestije prigodom ulaza Alarikova u Rim (g. 410.) morali bježati iz grada, pođoše u Afriku, gdje se Celestije nastani u Kartazi, dok je Pelagije dalje krenuo u Jeruzalem. Tu se namjerio na učenog i žestokog protivnika sv. Jeronima. U Africi je Celestije odmah stao napadati nauku Augustinovu o tjelesnoj smrti, posljedici istočnog grijeha. Paulin, bivši đakon sv. Ambrozija, optuži ga kod kartaškog biskupa Aurelija, te ga g. 411. biskupska sinoda osudi i izopći.

Sv. Augustin oklijevao je početka napadati Pelagija, jer bijaše mnogo čuo o njegovoj ascetskoj strogosti i primio također od njega pismo puno poštovanja. Na molbu svojih vjernika ipak je ove nove zablude pobio u spisima »O zaslugama grijeha« (g. 412.), »O duhu i slovu« (g. 412.) i »O savršenstvu pravednosti« (g. 415.)

² Histoire générale de l' Eglise, II, 411.

³ »Aguntur ut agant, non ut ipsi nil agant« (De corr. et gratia, II, 4.)

Ujedno posla u Jeruzalem španjolskog svećenika Orozija, da bude sv. Jeronimu u pomoći protiv pogibeljnog herezizarha. Tom se prigodom posve izmiriše Jeronim i Augustin, kojih je prijateljstvo poradi skripturističke prepirke već 10 godina nešto ohladnjelo. Dok je Jeronim u sv. zemlji izdao svoj »**Dialog protiv Pelagijevaca**«, Augustin je i dalje raskrinkavao novu racionalističku herezu, za koju se i istočnjak Teodor Mopsuestijski, učitelj Nestorijev, zauzimao. Pelagije je svojim himbenim vladanjem g. 415. dvaput u Jeruzalemu i u Diospolisu izmakao ekskomunikaciji. I dok su divlji Pelagijevci tvorno napadali Jeronima ubivši jednog đakona i zapalivši oba samostana njegova u Betlehemu, Jeronim preko kartaškog metropolita izvijesti papu Inocencija I. o svemu. Papa gotovo u isto vrijeme primi tužbe sv. Jeronima i izvještaj o najnovijim sinodama, koje su u Kartazi i Milevi (ova pod predsjedništvom sv. Augustina) g. 416. osudile i izopćile Celestija i Pelagija. Već 27. januara 417. Inocencije I. u rimskoj sinodi svečano potvrdi odluke ovih afričkih sinoda. Tom je prigodom Augustin uskliknuo: »O toj stvari akti dviju sinoda poslani su Stolici Apostolskoj. Odgovori su stigli. Stvar je svršena« (Sermo 131, 10). To je doslovni tekst one potonje krilatice: Roma locuta, causa finita.

Pred novim i spočetka premalo upućenim papom Grkom Zozimom igrali su Pelagije i Celestije ulogu progonjene nevinosti. Ali na temelju izvještaja druge sinodalne poslanice Augustinove i njegovih kolega kao i novog sabora od 200 afričkih i španjolskih biskupa i ovaj papa brzo (već g. 418.) upozna svu himbu pelagijevsku te svečano potvrdi osudu i ekskomunikaciju jednog i drugog heretika u svojoj Epistola tractatoria, koju je upravio svim katoličkim biskupima. U njoj su osobito definirane dogme o istočnom grijehu i o potrebi milosti Božje. Afrički su katolici s najvećim veseljem dočekali ovu okružnicu papinu, a zvijezda je obaju herezizarha odonda posve potamnijela. Augustin je i dalje raskrinkavao pogubnu herezu na molbu odličnih prijatelja Pinijana i žene njegove, mlade sv. Melanije i majke njezine Albine, što ih lukavi Pelagije bijaše nekoć u Rimu i opet u svetoj zemlji prevario svojim himbenim vladanjem i strogom askezom.

Međutim je i najumniji protivnik Augustinov, Julijan Eklamski, tužio sv. Naučitelja milosti poradi tobožnje dvostruke hereze tvrdeći, da Augustin poput Manihejaca prezire ženidbu kao djelo vražje i da uči princip zla u duši čovječjoj, kako bi lakše protumačio prijelaz nasljednoga grijeha na djecu prema krivoj nauci traducijanizma. Uzalud se on ipak borio kroz 12 godina protiv Augustina, jer je za sebe predobio samo 17 južno-italskih biskupa, što ih je papa Zosimo svrgnuo, a car izagnao. Trajni napadači Julijanovi prisiliše Augustina, te je on sve dublje proučavao otajstvo milosti i odnos njezin prema slobodnoj volji. Svi se potonji naučitelji okoristiše dubokim razlaganjem Augustinovima, te je i sama Crkva od njega uzela formule, kojima je definirala svoje

dogme, premda su se i potonji heretici (jansenisti...) uzalud pozivali na nj, da utvrde svoje hereze. Stalno brani on načelo, da se ljudska sloboda ne niječe, kad se ističe potreba milosti.⁴

Svetac u potonjim spisima o milosti Božjoj, osobito u djelu »De praedestinatione sanctorum« (g. 428.-429.) nastoji, da rasprši prigovore masiljskih i lerinskih monaha, koji su kao i sam mladi Augustin krivo mislili, da »barem početak vjere nije dar milosti Božje, nego da je on od nas u nama.« Čitajući sv. Pavla i riječ Kristovu: »Bez mene ništa ne možete učiniti« moramo priznati potrebu milosti i za početak vjere. Isto tako odlučno brani Augustin potrebu milosti i za ustrajnost u vjeri i u dobru do smrti, premda i ovdje ističe, da je ovu istinu istom diljem svoje borbe s Pelagijevcima jasno upoznao, i, koliko se sjeća, tek u spisu »De correptione et gratia« (g. 426.-427.) izrijekom i bjelodano predavao.

U vezi s istinom o potrebi milosti i o predestinaciji Augustin se morao obraniti od prigovora, da time tobože niječe ozbiljnu volju Božju, da spase sve ljude, koju je istinu Apostol ipak jasno posvjedočio u 1 Tim. 2, 4. Još na početku ovog stoljeća neki su pisci poput Oca Odila Rottmanner, O. S. Ben. i profesora Rauschena htjeli zaključiti, da je svetac od g. 417. posve promijenio svoje nazore o sveopćoj spasonosnoj volji Božjoj, premda sam Augustin u spisu »Retractationum libri duo« ne zna ništa o takovu preokretu svojih načela. I Dr. Bardenhewer još je u 3. izdanju svoje (kraće) patrologije od g. 1910. tvrdio, da Augustin, čini se, poslije g. 417. ne dopušta više nauke, da Bog svim ljudima nuda milosti potrebne za spasenje. Ali u svom novijem djelu od g. 1924. isti patrolog s hvale vrijednom iskrenošću priznaje, da se ovi nazori Rottmannerovi ne slažu s činjenicama, t. j. sa samim tekstovima sv. Augustina ni s njegovom praksom.

Rottmanner je doista posve krivo shvatio neka mjesta sv. Augustina, jer nije dovoljno razlikovao između sveopće prethodne i uvjetne spasonosne volje Božje i konzekventne apsolutne spasonosne volje Božje, kojoj ništa ne može odoljeti, i koja se osvrće na predviđena dobra i zla djela naša. Ako dakle Rottmanner iz činjenice, da se ne će spasti svi ljudi, i iz aksioma Augustinova, da nijedna ljudska volja ne može osujetiti svemoguću spasonosnu volju Božju, zaključuje tobože »neumoljivom logikom, da Bog ne će spasenja svih ljudi, jer da bi se drukčije svi morali spasti«,⁵ onda miješa uvjetnu prethodnu volju, kojom Bog hoće spasenje svih ljudi, ako naime ovi budu htjeli sudjelovati, i konzekventnu apsolutnu volju, kojom Bog ne će spasenja onih, za koje vidi unaprijed, da neće sudjelovati s njegovim milostima, i tako se Rottmanner silno porezao u svojoj »neumoljivoj logici.«

Dr. Mausbach u svom temeljitom spisu »Ethik des hl. Aug.« (II, 34 ss.) zgodno rješava i druge prigovore, što ih Rottmanner stavlja na temelju nekih krivo razumljenih tekstova Augustinovih. Tako se n. pr. nema razumjeti o

⁴ U spisima »De gratia et libero arbitrio« i »De correptione et gratia«. Por. Retract. II, 66.

⁵ Vidi Rottmanner, Der Augustinismus u zbirci sastavaka: Jud, Geistesfrüchte aus der Klosterzelle, S. 29.

opreci između slobodne volje i milosti nego o opreci između volje i pogibelji grijeha tekst Augustinov: »Pomoglo se dakle slabosti ljudske slobode na taj način, da se ona (volja) ima neuklonivo i nepobitno voditi po milosti Božjoj, i tako da ne malakše, makar i slaba bila, i da je nijedna protivština ne pobijedi.«⁶ Tako je jaka volja Adamova u prvoj kušnji pala, a slaba volja predestiniranih stoji nepobjediva uz milost Božju. Sličnim načinom možemo razumjeti tekstove: »Volja ljudska postizava... nepobjedivu jakost... (insuperabiliter fortitudinem) i: Isus je molio, da bi Petar u vjeri imao najslobodniju, najjaču, posve nepobjedivu i najpostojaniju volju.« (De corr. et gr. 17). Time se nimalo ne niječe, da je i takova volja slobodna u biranju dobra i zla, jer tek u vječnom blaženstvu bit će ona savršena sloboda djece Božje, koja isključuje svaku zluopotrebu volje. Mausbach i drugdje (II, 407) protiv Rottmanna ističe, da sv. Augustin nije nikad učio neku »neodoljivu milost na trošak ljudske slobode«, i uz Mausbacha su pristali i drugi moderni bogoslovci (F. Diekamp, M. Reichmann, Proost, Jacquin). S druge strane i Mausbach (I, 43) sa sv. Bonaventurom⁷ i sv. Tomom⁸ priznaje, da je »naučitelj milosti u polemici protiv Pelagijevaca gdje gdje preko mjere istakao djelovanje milosti Božje i nemogućnost ljudske naravi.

Nadovežimo na spomenute polemične spise još **Povijest svih hereza**, gdje Augustin prikazuje ishodište i jezgru 88 raznih krivovjerskih nauka služeći se sličnim djelima sv. Epifanija i Filastrija; zatim spis ili bolje propovijed »**Adversus Judaeos**«, u kojoj svetac razlaže, kako je Bog pravedno zabacio židovski narod; djelce »**O gatanju đavola**«, gdje se ističe razlika između toga gatanja i pravih proročanstva Božjih; tri spisa protiv gotskih i vandalskih Arijevaca: »**Contra sermonem Arianorum**«, gdje svetac brani istobitnost božanskih osoba, nadalje »**Zapisnik o raspravi Augustinovoju s Maksiminom**« i dopunjak njegov »**Contra Maximinum hereticum**«, u kojem Augustin pismeno razlaže, što mu nisu usmeno dali govoriti kod rasprave. Napokon amo ide i polemički-apologetski spis »**Dvije knjige Retraktacija**«. Tu se sv. Augustin g. 427. kritičkim pogledom osvrće na svu svoju književnu djelatnost. Kronologijskim redom nabraja sve svoje spise osim propovijedi i poslanica; ujedno nam pokazuje povod i svrhu mnogih spisa, kao i raspored i glavnu zamisao njihovu. Tuj i tamo nešto opozivlje ili ispravlja, ili bolje razjašnjuje i brani ono, što je prije napisao.

Nijedan drugi sv. Otac nije toliko i tako temeljito pisao protiv raznih hereza svoga vremena kao sv. Augustin. Stoga je on

⁶ Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanae, ut divina gratia indeclinabiliter et insuperabiliter ageretur et ideo, quamvis infirma, non tamen deficeret neque adversitate aliqua vinceretur (De corr. et gratia 38).

⁷ In 2 dist. 33. 3. q. 1. »Plus dicens et minus volens intellegi.«

⁸ De malo q. 5, a. 2. ad 1: »Ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum.«

potpuno zaslužio veliku hvalu, koju je stari sv. Jeronim upravo na njegovu adresu pri kraju svog Dialoga protiv Pelagijevaca i u posebnom pismu, gdje zanosno kliče: »Živio, dobri borče, širom svijeta slave Te; katolici Te štiju i veličaju kao obnovitelja stare vjere; a što znači još veću slavu: svi krivovjerci mrze na Te, pa i mene progone istom mržnjom, da bi nas smaknuli barem željom svojom, kada mačem ne mogu« (Epist. 141.).

2. Egzegetska načela Augustinova i prijedlog njegovih egzegetskih spisa.

Kod svakog tumačenja svetih knjiga vrhovna je norma sv. Augustinu učiteljstvo Crkve katoličke, jer u Sv. Pismu izražuje se samo nauka crkvena.⁹ Heretik nastoji da prema svojoj krivoj nauki izloži i Sv. Pismo. Augustin pak stalno ističe inspiraciju i kanonsko dostojanstvo svetih knjiga. Jednako brani i protiv samog sv. Jeronima načelo, da u Bibliji nema ni sjene kakvoj neistini. Jer drukčije se ne bi više nijedna rečenica Sv. Pisma mogla obraniti. »Ako dakle naiđem u Bibliji na prividno kriva i oprečna mjesta, bit će ili rukopis pogrešan, ili prevodilac nije pogodio pravog smisla, ili ja toga ne razumijem« (Ep. 82, 1, 3).

Prva zadaća tumača prema spisu »De doctr. chr.« stoji u tom, da on istraži pravi literalni smisao. U svojim znanstvenim djelima Augustin je vjeran ostao tom načelu, jer se dokazi njegovi uvijek upiru na taj doslovni smisao Sv. Pisma. Silno se n. pr. mučio, da dođe na čisto, što se tiče literalnog smisla prvih triju poglavlja Geneze. Ako kraj svega toga ipak voli često tumačiti i alegorički t. j. u tipičnom ili moralnom ili anagogijskom smislu, valja pamtit, da se već od Sv. Ambrozija naučio pomoću tipičnog smisla svladati mnogo prigovora protiv Starog Zavjeta. A to je i bitno obilježje, da Stari Zavjet bude »naš uzgojitelj ka Kristu.«¹⁰ Augustin u pobudnim propovijedima poput drugih otaca rado upotrebljava i moralni smisao Sv. Pisma, a to je posve opravdano, jer »što se dogodilo u glavi (Kristu), znači ono, što mi imamo raditi« (Sv. Toma, Summa t. I, 1, 10), pa i »svaki je čin Kristov za nas poučan.«¹¹ Konačno, jer su Novi Zavjet i Crkva u bitnom odnosu prema budućoj slavi rajskoj, zato i sv. Augustin mnoga mjesta Sv. Pisma tumači u anagogijskom smislu gledajući u Crkvi i njezinim tajnama slike rajskih dobara.

No valja priznati, sv. Augustin je predaleko išao, kad je govorio o mnogostrukom literalnom smislu Sv. Pisma. Premda je tu teoriju samo nuzgredno spomenuo kao moguću i to uz uvjet, da

⁹ De doctr. christ. III, 22; 3. 10, 15; De Genesi ad litt. imp. 1, 1. Vidi Bardenhewer IV, 488 ss.

¹⁰ Paedagogus noster in Christum Gal. 3, 24.

¹¹ Omnis Christi actio nostra instructio (S. Greg. Magn.).

svaki takav smisao nađe svoju potvrdu u drugim tekstovima Sv. Pisma te je nije nikad primijenio na pojedine riječi Božje,¹² ipak sama istina i jasnoća ove riječi Božje zahtjeva, da samo jedan literalni smisao može vrijediti kao od Boga inspiriran. No i moderni egzegete moraju to priznati sv. Augustinu, da taj jedini inspirirani tekst može biti tako cjelovit i jedinstven, te pod sobom često obuhvaća ovaj i onaj djelomični literalni, a svi skupa daju nam potpuni literalni smisao. Por. n. pr. riječ »kraljevstvo Božje«, koje u literalnom smislu može značiti i nutarnje kraljevstvo milosti i vidljivo kraljevstvo Crkve i vječno kraljevstvo u raj.¹³

Druga osobitost Augustinove egzegeze jest otajstveno alegoričko tumačenje brojeva, što se nalaze u Sv. Pismu. Već odmah početka svog obraćenja Augustin se dao zanijeti razmatranjem ritmičkih brojeva do kontemplacije ljepote i savršenosti Božje, o čem svjedoči njegova 6. knjiga »De musica«. Pa i kasnije volio je poput sv. Ambrozija u svakom broju, što ga Sv. Pismo spominje, gledati neke tajne, simbolički ili tipički natuknute. Poznat je primjer, kako je tumačio broj 38 u perikopi o uzetom čovjeku, koji je bolovao 38 godina.¹⁴ Na slični način tumači Augustin broj 153 kod drugoga čudesnog ribolova Apostola u 122. traktatu (n. 8.). Bez sumnje, svetac je ovdje prevršio mjeru. Ali se pri tom ipak upirao na dva opće priznata načela: 1° Sv. je Pismo divna knjiga puna svetih tajna; odatle krilatica Augustinova: »Čuli smo događaj; istražimo sad otajstvo.«¹⁵ 2° U Sv. Pismu opstoji doista simbolika otajstvenih brojeva po nadahnuću Duha Sv., koji »je sve odredio prema mjeri i broju i utegu« (Sap. 11, 21). A nema sumnje, da je ovaj ponizni veleum, Augustin Bogu više omilio svojim vanrednim štovanjem Sv. Pisma i maksimalističkim naziranjem na biblijske tajne, nego oni hiperkritici, koji zabacuju svaku simboliku i tipiku u svetim knjigama te se drže minimalizma s obzirom na otajstva nadahnute Riječi Božje. Istina je dakako u sredini između dva ekstrema, i toj istini nas uči Crkva, koja veli na usta Benedikta XV.: »Na Krista kao na središte smjeraju sve stranice jednog i drugog Zavjeta.«¹⁶

Pregledajmo sada po Bardenheweru glavne egzegetske spise svečeve. Izdajući još kao lajik g. 389. protiv Manihejaca tumačenje

¹² De doctr. chr. III, 27, 38; Confess. XII, 31—32.

¹³ Por. tumačenje Oca Knabenbauera, Comment. in Mt. 6, 10. i načelni članak Oca Gietmanna u »Zeitschrift für kath. Theol.« 27 (1903) 381 s. kao i Cornely, Introd. I (1894²) 549—550.

¹⁴ 17 tract. in Joannem; V. in breviario 9. lect. feriae 6. quattuor Temporum in Quadrag.

¹⁵ Tract. 50. in evang. S. Joannis, n. 6.

¹⁶ U pismu »Paracletus Spiritus S.« V. Vrhbosna 1920. 246a.

triju prvih poglavlja Geneze u alegoričkom smislu, kušao je oko g. 393. da prikaže literalni smisao ove 1. knjige Mojsijeve. Ali je brzo opazio, da i sada nije još dovoljno spreman za zadaću i izdao je mecutim samo početak »**De Genesi ad literam liber imperfectus.**« Na svršetku svojih »Ispovijesti« (l. 11.—13.) g. 400. duboko raspravlja o stvorenju svijeta, o vremenu i vječnosti. Već g. 401. temeljito je stao obrađivati istu građu u spisu **De Genesi ad literam** II. 12., da dokaže, kako Geneza nema ništa, što ne bi istinito bilo u literalnom smislu. Ali do g. 415. dospio je samo do izgnanja praroditelja iz raja. Napose u 7 knjiga tumači neobične riječi i izraze prvih 7 knjiga starozavjetnih, a drugih 7 knjiga temeljito raspravlja o stvarnim poteškoćama istih knjiga. Uz »**Bilješke knjizi Jobovoj**« izdao je također debeli svezak »**Enarrationes in Psalmos.**« To su propovijedi, što ih je većinom držao prije g. 415. Neke su samo diktirane, n. pr. glose k najdubljem psalmu 118. Bardenhewer jako hvali ove propovijedi o psalmima. Usput ističem, kako sam u propovijedi o 31. psalmu (n. 4. M., P. L. 36, 259) našao riječi o djelima učinjenim prije vjere, a te se riječi svele kasnije na krilaticu: »**Mağni passus, sed extra viam.** (Veliki koraci, ali izvan puta).«

Što se tiče Novog Zavjeta, Augustin je izdao oko g. 400. evandeosku harmoniju »**De consensu evangelistarum**« protiv kritike Porlirijeve. Djelo je temeljito; samo je šteta, što pisac misli, da se sv. Matej najviše drži kronologijskog reda, a sv. Luka najmanje, a baš je obratno. U isto je vrijeme napisao »**Dvije knjige o evandeoskim pitanjima**«, gdje tumači neka mjesta iz evanđelja Matejeva i Lukina. Već g. 393. bijaše izdao »**Dvije knjige o besjedi Gospodinovoj na gori po Mateju**«. U konačnoj reviziji (*Retract.* 1, 19) mnogo toga ispravlja. Osobito su cijenjeni »**In Johanem tractatus 124**«. To su opširne i suvisele homilije o cijelom 4. evanđelju. Držao ih je g. 416. i g. 417. Slične su »**Tractatus 10 in ep. Joannis ad Parthos**«, koje je držao u uskrsnom tjednu 416. Iz poslanice Rimljanima tumačio je g. 394. neka mjesta; pa iste godine raspravlja o grijehu protiv Duha Sv. u djelu: »**Epistolae ad Romanos inchoata expositio**« i tumači »**Poslanicu Galaćanima**«. Neki su komentari Augustinovi propali.

Augustin, istina, nije znao hebrejski, ali je bio prilično vješt grčkom jeziku; a tumačeci Sv. Pismo držao se stare »Itale«, uvedene iz Italije u Afriku. Pretpostaviv potpunu istinu biblijske povijesti, svetac u praktičnim homilijama voli osobito alegorički (duhovni) smisao. »Tu on bere svakovrsno cvijeće i zna vaditi meda iz svakoga cvijetka. Psalmi mu isto tako kao i evanđelja podaju tekst i temu za propovijedi.« S pravom se on drži načela:

»Novi je Zavjet u Starome sakriven;
Stari je pak u Novome otkriven.«¹⁷

¹⁷ »In Vetere Novum latet, Et in Novo Vetus patet« *Questionum in heptat. libri 7; II, 73.*

3. Dogmatski spisi Augustinovi.

Augustin je bez sumnje najdublji dogmatik. Ali u svojim dogmatskim djelima obrađuje tek posebna pitanja katoličke dogmatike. Jedinu sustavnu jezgru dogmatsku napisao je na molbu lajika Lovrinca oko g. 421. pod natpisom »Enchiridion (Priručnik) sive »De fide, spe et caritate«. Svetac tu osobito opširno raspravlja o vjeri prema apostolskom vjerovanju. Ufanje praktičnim i zbijenim načinom razlaže govoreći o 7 prošnja Očenaša; a ljubav isto tako praktično pokazuje po tumačenju dekaloga. — Spis »O vjeri i simbolu« jezgra je predavanja od g. 393. Posebna propovijed ili spis »O vjeri nevidljivih stvari« poslije g. 399. dokazuje, kako je vjera u vrhunaravni svijet razborita i potrebita. Drugi spis »O vjeri i djelima« iz g. 413. brani tezu, da za vječno spasenje sama vjera bez dobrih djela nije dovoljna.

Najopsežnije je i ujedno najdublje dogmatsko djelo Augustinovo »O Trojstvu 15 knjiga«. »Kao mladić sam to počeo, kao starac izdao,« veli on u istom spisu. Radio je na njemu od g. 399. do g. 416. uz dosta muka. U 169. poslanici svjedoči: »Te su knjige preteške, a mislim, da ih malo tko razumije.« O njihovu sadržaju izvješćuje nas na početku posljednje knjige. Knjige 1.—8. razvijaju pravu nauku o božanskom Trojstvu po Sv. Pismu. Knjige 9.—15. nastoje da po mogućnosti znanstvenim putem obrane i osvijetle ovu nauku, osobito raznim analogijama stvorenih bića. Augustin napušta grčkim Ocima omiljele realističke slike o izvoru, potoku i rijeci, o korijenu, mladici i plodu, o suncu, zruci i plamenu; i mjesto toga uspješno traži zgodnijih analogija u čovječjem duhu. »I u našem duhu ima neko trojstvo: duh i spoznaja, kojom sam sebe poznaje, i ljubav, kojom sam sebe i svoju spoznaju ljubi, a ovo je troje među sobom jednako i jedne biti.« (15, 3. 5) U 10. knjizi ističe se drugo analogijsko trojstvo: memoria, intelligentia, voluntas. Augustin inak priznaje, da je nemoćuće filozofijskim načinom dokazati istinu i potrebu Presv. Trojstva. On nadovezuje na špekulaciju grčkih Otaca i sv. Hilarija, i u mnogočem ispravlja i usavršuje njihove izvode. Dobro veli Dr. Schwane: »Njegove knjige o Trojstvu prikazuju najdublju i najtočniju nauku, što su je crkveni učitelji starog vremena zastupali o tom predmetu... Augustin dobro zna, da je sam unaprijedio razvitak božoslovića o presv. Trojstvu i revidirao, odnosno ispravio pređašnje rezultate, i to s trostrukog gledišta: prvo s obzirom na uzajamni odnos trojstva i jedinstva u Božu; drugo s obzirom na teofanije u Starom Zavjetu; i treće s obzirom na tumačenja presv. Trojstva pomoću raznih slika.«¹⁸

a) Augustin ne će n. pr. da govori o trima supstancijama u Božu, premda je ta riječ prijevod grčke riječi »hypostasis«, kojom Grci označuju svaku

¹⁸ Dogmengeschichte der patrist. Zeit, 173.—174.

»Život« 1930. (XI.) Br. 10

od triju božanskih osoba. Nego on jasnije razlikuje bitne oprečne relacije triju osoba od apsolutne naravi božanske, premda opet ističe, da između božanske biti i pojedinih osoba nema realne razlike (non aliud essentia, aliud persona). Jer narav ili bit jest nešto bitno apsolutno, dok osoba u božanstvu jest nešto samostalno, ali ipak relativno i oprečno drugim osobama, t. j. nerodeni Otac i rođeni Sin i uzajamni dah ili Duh Sv., onako kako je to vjerni učenik Augustinov, sv. Fulgencije († 533.) kasnije precizno formulirao u svojim bogoslovnim spisima i osobito u t. zv. simbolu Atanazijevu.¹⁹

b) Po sv. Augustinu vanjske **teofanije** ili objave Božje u Starom Zavjetu imaju se pripisati svima trima božanskim Osobama skupa. Jer sve vanjsko djelovanje Božje pripada jednoj božanskoj naravi te je istovjetno s biti Božjom. Ipak se od ovih teofanija bitno razlikuje Utjelovljenje Sina Božjega, jer je u Kristu narav čovječja zauvijek bitno sjedinjena s božanskim Logosom do jedne osobe, te se Logos nije samo prikazao (prolazno) u obličju ljudskom nego je sam postao čovjekom i uzeo čovječju narav u zajednicu božanskog života.

c) Najsavršeniju naravnu analogiju presv. Trojstva imamo u našem duhu, koji po samosvijesti sam sebe poznaje i tako rađa akcidentalnom prolaznom slikom svojom, a ljubeći sebe i tu poznatu sliku svoju, spaja obadvoje uzajamno. U Trojstvu Otac rađa Sina, beskrajno savršenu i istobitnu sliku svoju, te iz uzajamne ljubavi njihove proizlazi od vijeka istobitni Duh Sveti.

Dogmatičkim djelima Augustinovim možemo još pribrojiti pet drugih djela: U dvije knjige »**De conjugiiis adulterinis**« svetac oko g. 419. brani potpunu nerazrješivost kršćanskog braka i ističe nevaljalost nove ženidbe za života prvog supruga. U spisu »**De cura pro mortuis gerenda**« g. 421. odgovara sv. Paulinu, da ukop vjernih mrtvih u bazilikama sv. mučenika može mrtvima doista koristiti, ako se živi vjernici tako sjećaju molitve za pokojnike te ih preporuča zagovoru sv. mučenika. Još ima tri djela, u kojima Augustin odgovara braći svojoj i biskupu Simplicijanu i nekom Dulciciju na dogmatska i egzegetska pitanja.

4. Moralni i pastoralni spisi Augustinovi uz njegove propovijedi i poslanice.

U djelu »**De agone christiano**« svetac g. 396. ili 397. upućuje kršćanina, kako će pomoću svoje vjere svladati zlo. Napisano je to djelo »priprostim jezikom za (punsku) braću, koja nisu dosta vješta (klasičnom) latinskom jeziku« (Retr. 2, 3). — Prema koncu svog života Augustin je sastavio razne moralne propise Starog i Novog Zavjeta u t. zv. »**Ogledalu**« (**Speculum**) za puk. Spis ima 51 poglavlje i navodi citate iz svih svetih knjiga osim iz Geneze. »**O laži**« i »**Protiv laži**« napisao je svetac dvije knjige, prvu g. 395. veoma žurno i »uopće površno«, kako sam veli, a drugu g. 420. veoma brižno, da dokaže posvemašnju nedopuštenost laži.

¹⁹ V. Zeitschrift für kath. Theol., Stigmayer, Das Quicumque 1925, 341 ss.

Uz to imamo više propovijedi, koje su izdane kao rasprave. Takvi su spisi »o uzdržljivosti«, »o strpljivosti«, »o kršćanskoj disciplini«, kako da dobro živimo, »o novoj pjesmi« ili o novom životu novokrštenika, »o koristi posta« itd. Krasni spis »De catechizandis rudibus« razvija prvi puta teoriju kateheze (oko g. 400.).

Oko g. 401. izdao je Augustin protiv odmetnika od monaštva Jovinijana dva spisa »De bono conjugali« (o dostojanstvu ženidbe) i »De s. virginitate« (o sv. djevičanstvu). O prednosti udovičkog staleža ispred ženidbenoga radi »Liber de bono viduitatis« seu »Epist. ad Julianam viduam« (oko g. 414.). Već sam prije spomenuo spis »O radu monaha«, u kojem svetac kudi one monahe (većinom skitalice), »koji su htjeli živjeti (u besposličanju) od prirosa pobožnih vjernika«, i zahtijeva, da se prehrane radom svojih ruku.

Brojne propovijedi Augustinove velikim su dijelom sačuvane. Osim gore spomenutih homilija (Enarrationes in Psalmos et Tractatus in Joannem) imamo zbirku od 383 autentične propovijedi o Sv. Pismu Starog i Novog Zavjeta, koju Maurinci dijele na 88 govora o pokretnim svetkovinama crkvene godine, na 68 govora o svecima i na 23 različita govora. Uz to opstoji preko 30 govora, o kojih se autentičnosti sumnja, i sva sila (317) odlomaka od propovijedi te podmetnutih govora. Neki su učenjaci u raznim rukopisima našli još stotine drugih propovijedi, koje se većom ili manjom vjerojatnošću pripisju Augustinu. U rukopisu od 95 govora, što ih je nedavno našao Germain Morin ima barem 33, koji se mogu dokazati kao autentične propovijedi svečeve.

Redovito su brzopisci zabilježili govore Augustinove, jer se sam na njih obično pripravljaio samo meditacijom i molitvom. U opreci a veoma dugim homilijama sv. Krizostoma propovijedi Augustinove većinom su kratke. U njima ima manje govorničkog i zabavnog nakita, ali to više jezgrovitih pouka, što ih svetac za puk zasladuje zornim slikama iz života, dok izobražene krugove privlači svojim krasnim antitezama i duhovitim rečenicama, što ih nije tražio. U svojoj homilelici (4. knjiga De doctr. christ.) sv. Augustin ističe, da propovjednik ima prije svega navijestiti istinu nebesku, i zato se mora osobito sprijateljiti sa Sv. Pismom. Predavanje njegovo neka se u prvom redu odlikuje jasnoćom i razumljivošću, a ne ljepotom i blagozvučjem. I da sebi osigura uspjeh svoga govora, treba da se prije propovijedi revno pomoli Božu (»Sit orator antequam dictator« (De doctr. chr. IV, 15, 32).

*
*
*

Sv. Augustin ostavio nam je i dosta veliku zbirku od nekoliko stotina pisama, što ih možemo podijeliti na četiri vrste. Malo je u njega prijateljskih i povjerljivih pisama. Veći je broj pastirskih poslanica, u kojima kao duhovni pastir tješi u nevolji, upućuje u stvarima savjesti i opominje na popravak života ili bodri na svetost. Trećoj i najvećoj skupini pisama pripadaju ona, što ih je Augustin napisao kao učenjak u raznim problemima filozofije, dogmatike, moralke i egzegere. Primjer takova pisma, da li je klericima slobodno bježati u progonstvu, uvratio je Posidije u žiće sv. Augustina. Mnogi su se u

svojim poteškoćama pismeno obratili sv. Augustinu, jer su »znanje njegovo cijenili kao znanje anđela.« Ali svetac se opet i opet ispričava, što nema dokolice, da napiše dugih pisama, jer ga uvijek crkvene brige zaokupljaju, te mu preostaje samo nekoliko kapljica vremena za odmor, a ovima se služi da ili razmišlja o čemu ili da kazuje u pero spis, koji je namijenjen većem krugu čitača te raspravlja o osobito važnom pitanju, ili da osvježi svoje sile tjelesne, koje su mu potrebne za biskupsku službu. Četvrta skupina pisama obuhvaća baš službena biskupska pisma, n. pr. sinodalna pisma ili takova, što ih je Augustin sastavio u ime većeg broja biskupa i upravio rimskom papi ili kojemu carskom činovniku. Ovamo pribraja Bardenhewer i pismo 211., što ga je svetac upravio ženskom hiponskom samostanu, kojim je spočetka ravnala rođena sestra njegova. To je najstarije pravilo duvna, što su ga mnoge moderne duhovne zadruge uzele za temelj svojih pravila.

* * *

Augustin se kadikad bavio i pjesmama, kako nam pokazuje psalam protiv Donatista i »Laus Cerei« pjesma u slavu uskrsne svijeće, što je spominje u svom djelu »De civitate Dei« (15, 22). Nije to naša uskrsna pjesma »Exsultet« nego komad iz druge dulje pjesme »De anima«. »Exsultet« je po Bardenheweru nastao u Galiji. U svojim pjesmama Augustin se ne drži točno zahtjeva izraza, da to većma koristi puku.

5. Biskup Augustin pod konac svoga života.

Što je Augustin dulje djelovao, to je više rastao njegov ugled i štovanje, koje su mu iskazivali nesamo njegovi vjernici nego i mnogi sveti biskupi, državnici i drugi odlični svjetovnjaci sa svih strana kulturnog svijeta. Opće štovanje njegova stada prema duhovnom natpastiru našlo je očit izraz i u mnogim darovnicama i pobožnim zakladama u korist njegove Crkve i samostanske zajednice. Ipak Posidije (c. 24) ističe, kako svetac nije nikad htio kupiti ni kuće ni njive ni zaselka, i kako je primio u ime Crkve samo one legat, darove i baštine, što su ih vjernici od svoje volje ponudili bez ikakve pogibelji sablazni sa strane bližnjih rođaka. Kraj svoga zavjeta siromaštva bio je dakle Augustin kao biskup upravitelj mnogih crkvenih dobara. U ime biskupije i svog samostana upravljao je velikim imanjima, na kojima su živjeli mnogi seljaci, oslobođeni robovi, radnici i zanatlije. Imao je bez sumnje svoje podređene pristave, koji su mjesto njega nadzirali ona imanja i u potankostima upravljali poslovima po njegovoj nakani i uputi. Ali se svetac i ovdje pokazao mudrim i brižnim upraviteljem blaga crkvenoga u korist kuće Božje i bijednih siromaha. U njegovim propovijedima nalazimo svu silu stručnih izraza, seoskih slika i poredaba te raznih aluzija, koje pokazuju, da je on dosta vješt bio gospodarskoj upravi i da je poznao i prilike seljačkog i radničkog staleža. Znao je n. pr. za formule prodajnih i darovnih ugovora i dobro se razumio u mlinarske i vinogradske poslove.

Među biskupskim poslovima osobito su mu dosađivale sudačke brige i parnice, što ih je imao kao sudac voditi prema tadašnjem pravu i običaju. Svaki dan sjedio je dulje vremena u sekretariju svoje bazilike, da kroji pravdu. Baš je Teodozije Veliki u ono vrijeme bio protegnuo sudačku vlast biskupâ i na civilne parnice. Svaki je dakle dan morao saslušati stranke i njihove tužbe, miriti njihove strasti i baviti se njihovim zemaljskim interesima. Ove su audijencije trajale svaki dan do ručka, a na posne dane i do večera. Svetac se s mukom podvrgavao tim sudačkim poslovima, ali je znao sutradan u propovijedi dati oduška svom negođovanju govoreći: »Discedite a me maligni! Odstranite se od mene vi zlobnici, i dajte mi da proučim zapovijedi svoga Gospodina... Što se tiče moje lične udobnosti, volio bih, kaže, da se neko vrijeme po samostanskom običaju bavim nekim vanjskim poslovima, i da mi ostalo vrijeme ostane slobodno za duhovno štivo, za molitvu i za meditiranje Sv. Pisma.«²⁰

Kraj svega toga sveti biskup nije ni najmanje zanemario svojih najprećih biskupskih poslova. Divno je upravljao svojim klerom, koji je s njim zajednički život provodio prema evanđeoskim savjetima. Svaki je dan do svoje smrtne bolesti vjernom pukom lomio kruh riječi Božje pa i sakramentalni kruh života kod svakićašnje žrtvene liturgije. Svagdanja sv. pričest bijaše u vrijeme Augustinovo krasno raširena kod njegovih vjernika. On sam svjedoči, da su Punjani nazvali Euharistiju u svom jeziku naprosto »životom«.²¹

O privatnom i domaćem životu njegovu Posidije nam pripovijeda još neke zanimljive potankosti. Sa svojim svećenstvom i klericima zajedno je objedovao. Strogo je pazio na to, da se ko isprazno ne zaklinje, a znao je i postom kazniti takav prekršaj. Još je više pazio na uzajamnu ljubav; pa da se kod stola njegova ne bi uvukao običaj kritiziranja odsutnog blišnjega, upozorio bi braću pa i same odlične goste na distih napisan na zidu blagovaonice:

»Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, Hanc mensam indignam noverit esse sibi.«

(Kogod hoće da riječima život odsutnih grize, neka znade, da je nevrjedan ovoga stola). Znao je i biskupske goste sjetiti toga natpisa i otići od stola u svoju sobu, ako se koji odlični gost ne bi htio opametiti onom opmenom. Stol mu je bio jednostavan uz posna jela, osim što je za goste i osobito za bolesnike češće dao prirediti mesna jela; a uvijek je bilo vina na stolu.

Najstroži je bio, što se tiče konversacije klera sa ženskim spolom. I rođenoj sestri svojoj ne bi dao pristupa u svoje prostorije, pa i ženske samostane pohodio bi samo u potrebnim crkvenim

²⁰ V. Louis Bertrand, St. Augustin, 332—336.

²¹ De peccatorum meritis et remissione I, 24.

poslovima. Uopće se držao savjeta apostola, da ne pohodi gotovo nikoga osim siromaha i bijednika u njihovoj nevolji. I kad su ga bolesnici molili, da ih dođe preporučiti Bogu i položiti ruke na njih, bez oklijevanja bi to učinio.²²

Pod konac njegova života sve se više rasklimavalo zapadno-rimsko carstvo.²³ Osobito su afričke provincije stradavale pod nesretnim namjesnikom Bonifacijem i napadajima arijevskih Vandala, u kojima su ostaci afričkih Donatista našli spremne saveznike. Teško je Augustin osjećao bijedu carstva i sve češće nevolje. Ali nije prestao druge tješiti i sokoliti. Već oko g. 419. odao mu je Hesihije, salonski biskup iz Dalmacije, svoju tjeskobu zbog seobe naroda i vanrednih prirodnih pojava, kao da su to znaci svršetka svijeta. Augustin ne će da tumači znake vremena, nego kuša u svom odgovoru da doskoči općoj klonulosti. Sjeća Hesihija na žalosne prilike rimskog carstva za Galijena. Kako tada nije propalo carstvo, tako se ne valja ni sada odreći svake nade. I u 4. knjizi o kraljevstvu Božjem veli on: »Rimsko je carstvo u tjeskobi, ali nije razoreno. Tko bi očajavao o njegovoj uspostavi i podržnuo se tvrditi, da zna nakane Božje?«

Već prije nego se g. 429. dolaskom Geiseriha i njegovih divljih Vandala pogibelj zaoštrila, i tanko zdravlje Augustinovo poradi tegoba starosti posve malaksalo, htjede da se pobrine za vrijednog nasljednika na biskupskoj stolici u Hiponu. Postupao je u tom poslu veoma oprezno, da bi se izmaklo poteškoćama, koje bijahu njega i starog biskupa Valerija snašle prigodom predhodne biskupske posvete g. 395., i ujedno da doskoči nemirima, kakvi su malo prije nastali nakon smrti milevskog biskupa, što ih je morao sam Augustin utišati. Još imamo zapisnik o izboru novog nasljednika. 26. rujna 426. sabrao je sv. Augustin sav kler i puk u crkvi. Priprostim riječima predloži im svoju nakanu i označi prezbitera Heraklija kao svoga kandidata za biskupsku stolicu hiponsku. Puk glasnim klikovanjem pristade na taj prijedlog i označi Heraklija za izabranog mu nasljednika. No svetac se time nije zadovoljio, nego je naredio, da puk ima 25 puta ponavljati riječi: »Tako neka bude, on je toga vrijedan!« Onda otpusti sve sabrane vjernike, pošto ih je pozvao, da se Bogu pomole za hiponsku Crkvu, za njega samoga i za izabranika. Ipak ga nije posvetio biskupom, da ne povrijedi kanona nicejskog sabora, za koji nije prije znao kod svoje biskupske posvete. Veliki dio svojih službenih poslova povjeri odsada Herakliju.

Vandali su g. 429.—430. tako strašno opustošili Afriku, te je njihovo haranje postalo poslovično, a mnogi su biskupi i svećenici već mislili na bijeg i pismeno su pitali Augustina za savjet

²² Possidius, Vita, c. 27.

²³ Opsirnije vidi o tom Von Hertling, Augustinus, 105 ss.

Augustin opširno odgovori u pismu, što ga donosi i Posidije. Baron von Hertling²⁴ odaje, kako ga je ganuo taj dostojni odgovor sije-
doga biskupa. Mirno on gleda stvari s objektivnog gledišta i ras-
spršuje sofizme egoističke malodušnosti. Oni se biskupi i svećeni-
ci bijahu pozivali na riječi Gospodnje o bijegu u drugi grad usred
progonstva i na primjere bijega apostola. Augustin odgovara:
Zašto se ne pozivate i na riječi Gospodnje o najamniku, koji ku-
kavno bježi ispred vuka, mjesto da dadne život svoj za ovce svo-
je? Tko nema nikakvih dužnosti prema vjernicima, taj neka
pomisli na to, da sam sebe osigura. Gdje čitava općina u strahu
od pustošenja traži drugo obitavalište, tu neka se i svećenici pri-
druže svome stada. Ali nikad ne smiju duhovni pastiri raskinuti
svete spona, po kojima su povezani za svoje vjernike, da njih na-
puste i svoj život zaštite. U ovom slučaju ne radi se još o direkt-
nom progonstvu kršćana, nego više o haranju i pustošenju iz
političkih razloga. Istina može se dogoditi, da je bijeg opravdan
kod onih pojedinaca, protiv kojih progonitelji osobito bijesne, ali
i onda moraju se pobrinuti, da ih drugi manje ugroženi zamijene
u duhovnoj pastvi. Ali to ne vrijedi o svima. Ne dajmo se strahom
i slabošću skloniti na bijeg. Pomislimo na očaj zapuštenih vjerni-
ka, kad u časovima krajnje bijede a valjda i skore smrti budu li-
šeni svake duhovne utjehe.

Prema ovim viteškim načelima vladao se i sam Augustin
kraj sve veće boležljivosti svoje. U svibnju g. 430. teško poraženi
rimski namjesnik Bonifacije morao se s ostacima svoje vojske za-
kloniti u grad Hipon. Vandali uzastopce pođoše za njim, i došlo je
do opsijedanja grada Hipona. Augustin je ostao u zatvorenom
gradu i dijelio sa svojim pukom sve žalosne posljedice dugotrajne
opsade. Sile su mu tjelesne sve većma smalaksavale, a videći, da
su mu dani života izbrojeni, latio se još posebnih pokorničkih
vježba, da se dostojno pripravi na smrt, što je i drugima preporu-
čivao. Osobito je svaki dan ležeći u krevetu revno čitao, molio i
meditirao pokorničke psalme Davidove i vježbao se u svetoj
skrušenosti. I da ostane u sabranosti sjedinjen s Bogom, molio je
10 dana prije smrti svoje biskupa Posidija, svoga gosta, da ga ne
bi nitko posjetio osim liječnika i podvorničkog osoblja. Pri pot-
punoj svijesti i u nazočnosti biskupa Posidija i drugih, koji su se
molili za nj. spokojno je usnuo u Gospodinu u 76. godini svoga
života, 28. kolovoza g. 430. Kako nas Posidije izvješćuje, odmah
su za ispokoj njegove duše prikazali svetu misnu žrtvu. »Oporuke
nije učinio, jer kao siromah Božji nije imao, čim bi raspolagao. I
prije bijaše vazda zahtijevao, da se dobro čuva knjižnica crkvena
i rukopisi za potomke. I što god je imala Crkva dohodaka ili naki-
ta, to je povjerio vjernim svećenicima, koji se bijahu pod njego-

²⁴ Augustinus, 108.

vom upravom brinuli za kuću Božju.« Tako svrši svoj život velikan, kojega Posidiđe ovako karakterizira pri koncu biografije (c. 31.): »Bijaše nesamo učen književnik u kraljevstvu nebeskom, koji je iz blaga svoga iznio novo i staro, i jedan od trgovaca, koji je nađeni dragocjeni biser sebi nabavio, predavši sve svoje: nego također jedan od onih, o kojima je pisano: »Tako govorite i tako radite (Jak. II, 12), i o kojima govori Spasitelj: »Tko učini i nauči tako ljude, taj će se nazvati velikim u kraljevstvu nebeskom« (Mat. 5, 19).

I. P. Bock D. I.

Chesterton o katolicima kao državljanima, a na adresu predsjednika američke Unije, Hoovera. Kako će cijenjenim čitačima »Života« biti poznato, pisao je nedavno Hoover ili dao napisati jedan list, kojim protestantima čestita prigodom neke Lutherove slave i kojim slavi Luthera kao začetnika načela o rastavi Crkve i države. List je izazvao negodovanje osobito kod katolika. Osvrnuo se na nj s nekoliko misli i poznati obraćenik Chesterton (por. »America«, 29. November 1930., str. 176. i dalje). Između ostaloga piše Chesterton i ovo:

»U Americi nastala je prilična debata o katolicima i o njihovoj »dvostrukoj poslušnosti«, budući da su njihovi neprijatelji pitali, može li dobar katolik čuvati svoju lojalnost prema državi bez svoje duhovne lojalnosti.

Međutim je vrijedno spomenuti, da nesamo da to katolik može, nego da je katolik uistinu i jedini od ljudi, koji to može. To je nenaplativa i najoriginalnija osobitost katoličkoga kršćanstva i ničega drugoga, da je ono odmah spočetka oštro razlikovalo stvari cesarove od stvari Božjih.

Ideja o papi, koji će biti osim svakoga svjetskog vladara je zaista oznaka naše i nijedne druge vjere. Praktički se u svim ostalim vjerama, u svim ostalim civilizacijama uzima priznatim, da je kralj svećenik i da je svećenik kralj. Japanci smatraju svojega mikada isto tako kao i Tibetanci svojega velikoga lamu glavom jedne vjere. Kinezi, kojima je bio u krvi neobični kineski način govora, ne bi govorili o svojem vladaru kao o kineskom caru, nego bi mu davali neke svete naslove, od kojih je glavni »sin neba«. On je vazda bio tako mističko biće, kao da je bio sin Božji.